

Motion till riksdagen

1989/90:So541

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Ungdomsfrågor

Ett annat liv

Alla har vi drömmar. Drömmar om ett annat liv, ett bättre liv. Dessa funderingar är kanske vanligast när man är ung. I ungdomen frågar man sig hur ens framtid ska se ut, vilka mål man har. Man skapar sig visioner om livet.

Denna framtidstro är något av det viktigaste för samhället. Samtidigt, i dagens Sverige, ser vi hur stängda dörrar möter ungdomars drömmar. Dörrar som får funktionen att begränsa, ja t.o.m. döda tankarna om ett annat liv, ett bättre liv. I dag växer unga människor upp i ett klimat där de gång på gång stämplas som problem. Ungdomar springer på gatorna och slåss, vandaliserar och är de moderna huliganerna. Skolorna är för dyra, och ungdomen är passiv. Hur många gånger får man inte höra "du är för ung för att förstå sånt här. Vänta tills du blir äldre, då får du vara med, för då vet du bättre."

Ungdomen har hamnat i en situation då man hela tiden står sist i kön. Man bildar som grupp samhällets B-lag. Naturligtvis finns skillnader även bland ungdomarna. Vissa med "goda hemmaförhållanden", som uppmuntras i skolan, med föräldrar som kan bidra till insatslägenheterna, och som klarar att anpassa sig till samhällets lagar och normer. Men resten får tills vidare nöja sig med att stå sist i kön.

Vi kan höra hur maktens potenta personer bullrar om att ungdomen är vår investering inför framtiden. Samtidigt ser vi få konkreta förändringar som förbättrar ungdomens situation, snarare tvärtom. I välfärdens Sverige hårdnar attityden, och politiken med den. Men frågan är: Har vi råd med det?

Ungdomsutbyte

Världen är större än Sverige, samtidigt som Sverige är en del av världen. Detta blir allt viktigare för varje dag som går. Beroendet och influenserna från andra länder ökar i takt med intresset för nya kulturer och gemensamma lösningar. Detta intresse måste uppmuntras. Fler ungdomar måste få möjlighet att resa och se hur andra människor lever och hur andra länder fungerar. Samhället måste bidra till att öppna gränser och bygga broar mellan länder och folk. Det är genom kontakter som vi främjar solidaritet och förståelse.

Redan i dag finns naturligtvis möjligheter att resa. Ett antal ungdomar re-

ser varje år på t. ex. språkresor till andra länder. Denna förmån är dock förbehållen ett fåtal. Kostnaderna är stora och det krävs relativt välbeställda föräldrar för att man ska få möjlighet att resa till England, Frankrike eller USA. Det är däremot inte enbart ungdomar från rikare familjer som upplever behovet av att lära känna nya kulturer. Möjligheten för alla att resa bör öka och samhället bör ta ett ansvar.

Ett annat problem med dagens språkresor är att de arrangeras till ett fåtal länder. Det är framför allt västländer som talar något av världsspråken. Här behövs en förändring. Det bör utvecklas samarbete och upprättas avtal med länder utanför denna kategori. Även länder i Asien, Afrika och Sydamerika har mycket att lära oss.

Samhället bör också uppmuntra skolklasser till vänortskontakter. Detta borde vara en viktig del i utbildningen. Vi anser att kommunerna ska bidra med resurser så att det finns större möjligheter för klasser att resa och besöka sina vänorter runt om i världen.

I dag ser vi allt tydligare nödvändigheten av att globalt lösa gemensamma problem. Om regnskogarna skövlas påverkar detta vår miljö. Om vi fortsätter att släppa ut freoner i Europa så påverkas hela jordens klimat. Under tiden som vi i Sverige äter oss mätta, dör folk i Etiopien. Exempelen är många och detta faktum känner de flesta ungdomarna till. Vi kan idag se ett ökat miljöengagemang hos ungdomar och skolbarn, t. ex. samlar man in pengar för att rädda träden i regnskogarna.

Dessa perspektiv måste in i ungdomsutbytet. Det borde finnas möjligheter för grupper och föreningar, t. ex. en lokal miljögrupp, att söka projektbidrag för studieresor till andra länder. Det är viktigt att vi lär oss vilka problem som dessa länder står inför. Det är också viktigt att vi kan lära andra hur Sverige fungerar. Men kanske viktigast av allt, att vi inser att vi tillsammans kan lösa problem.

En statlig kommitté om ungdomars livsvillkor på 90-talet har nyligen tillsatts för att bl. a. föreslå hur ungdomsutbytet skall organiseras. Då kommittén skall presentera sina förslag senast 31 mars i år anser vpk att vi bör avvakta dessa förslag innan vi inför riksdagen föreslår åtgärder.

HIV/Aids

Möjligheten att själv styra sitt liv och ta ansvar för sin egen och andras hälsa bl. a. genom förändrad sexualteknik står i direkt relation till vilken trygghet en ung människa känner i den egna identiteten. Om man tycker om sig själv bryr man sig också mer om sin hälsa. Får man lära sig att avsky sig själv eller att betrakta sig själv som sjuk eller onormal så gör det kanske detsamma om man blir sjuk.

De problem som kan vara förknippade med att växa upp som ung och homosexuell har förvärrats och delvis accentuerats i och med HIV-infektionens uppträdande i Sverige. Unga homosexuella pojkar drabbas hårt av HIV-smittan i vårt land. Medelåldern bland dem som nysmittats genom homosexuella kontakter var vid årsskiftet 1989/90 24 år, jämfört med 34 år för dem som smittats på annat sätt.

För både homo- och heterosexuella ungdomar är det i det HIV-förebyg-

gande arbetet viktigt att det inte blir en ytlig information eller att den begränsas till kondompropaganda. För att kunna ta ansvar för sitt eget sexuella beteende och undvika att riskera att smittas måste ungdomar förutom information också få möjlighet att stärka sin egen sexuella identitet och därmed sitt självförtroende och sin handlingsberedskap.

Skolan når praktiskt taget alla ungdomar och skolans organisation kan därför lämpligen utnyttjas som instrument för fördjupad information. Skolöverstyrelsen har föreslagit att ca 13 miljoner kr anslås för detta ändamål. Vpk anser att en kraftig förbättring av kvalitén i HIV/aids-informationen, främst genom en fördjupad information som syftar till att stärka ungdomars sexuella identitet och handlingsberedskap, är befogad. Vpk föreslår att 13 miljoner kr anslås för detta ändamål utöver regeringens förslag under anslaget A 5 Insatser mot aids. Men dessa pengar bör finnas tillgängliga för de skolor och kommuner som ansöker om pengar för sådana insatser.

Oönskade graviditeter

Det borde vara en självklarhet att alla barn som föds är välkomna och att ingen kvinna skall behöva genomgå den svåra situation det innebär att bli oönskat gravid.

Abort är en nödlösning som ingen kvinna önskar. Trots det sker en stort antal aborter i vårt land varje år. Detta beror på att det fortfarande, i vår upplysta tid, inträffar många oönskade graviditeter. En oönskad graviditet är mycket svår situation för kvinnan och ofta även för mannen. Särskilt gäller detta unga kvinnor.

Användningen av preventivmedel har förändrats. Konsumtionen av p-piller har gått ned, särskilt bland ungdomar. På grund av bl. a. HIV/aids har användningen av kondom uppmuntrats på olika sätt men det har visat sig att enbart uppmaningar om kondomens förträfflighet inte har räckt för att få ungdomar att använda den skyddsmetoden.

En utbyggd preventivmedelsrådgivning, ökad tillgänglighet och ekonomiska möjligheter att välja preventivmedel är grundläggande åtgärder för att minska antalet oönskade graviditeter.

Vpk anser att både preventivmedel och preventivmedelsrådgivningen bör göras kostnadsfri. Tidigare utgick en särskild ersättning för preventivmedelsrådgivningen till landstingen, men detta bidrag ingår numer i ett schabloniserat statsbidrag för landstingens hela hälso- och sjukvårdsverksamhet. Effekten har på många håll blivit att den nödvändiga utbyggnaden av preventivmedelsrådgivningen eftersatts. Vpk anser därför att ett specialdestinerat statsbidrag bör utgå för denna verksamhet.

Ungdomsmottagningar

Att vara tonåring på väg in i vuxenvärlden är en jobbig period, fylld av motstridiga känslor och upplevelser. Fysiskt, psykiskt och socialt sker en mindre revolution. Det är en av de mest kritiska perioderna i en människas liv. Under puberteten sker stora biologiska förändringar. Psykologiskt handlar det om att hitta en egen identitet. Av omgivningen blir den unga betraktad både som barn och vuxen vilket lätt sakapar konflikter.

År 1970 startade den första ungdomsmottagningen av en barnläkare som såg att den ordinarie sjukvården hade svårt att tillgodose ungdomarnas behov. Erfarenheterna sedan dess har visat att ungdomsmottagningar tidigt kommer i kontakt med flickor i s. k. riskzon. De söker sig dit för gynekologiska undersökningar ofta med diffusa besvär som anledning till besöket och för att samtala om preventivmedel. Inte sällan är dessa flickor smittade av någon sexuellt överförd infektion.

Flera sexuellt överförda infektioner utgör ett hot mot kvinnornas möjlighet att få barn. Det beräknas att ungefär 1 500 flickor/kvinnor blir sterila varje år i Sverige. Främsta anledningen är klamydia som orsakar 60% av alla äggledarinflammationer vilka i sin tur ofta leder till sterilitet.

Under de senaste åren har det skett en utbyggnad av ungdomsmottagningarna i landet och i februari 1989 fanns 91 st. Beteckningen ungdomsmottagning är inget enhetligt begrepp. Olika huvudmän, öppettider och yrkesgrupper gör att förutsättningarna för verksamheten varierar.

Föreningen för Sveriges Ungdomsmottagningar (SUM) definierar begreppet ungdomsmottagning så här: "De utgör specialiserade enheter vars inriktning möjliggör insatser av medicinsk, social och psykologisk karaktär präglade av en helhetssyn på ungdomar och deras problemformuleringar." Mottagningarnas verksamhet kan delas upp i tre delar; personlig rådgivning, utåtriktad verksamhet samt opinionsbildning.

Samarbete med andra institutioner i samhället är en viktig del av mottagningens arbete men får inte ske på ett sådant sätt att mottagningens integritet och tydlighet går förlorad. Att visa respekt för den unge och ta dennes problem på allvar är grunden för mottagningens existens. annars skulle ungdomarna inte komma. För att göra det lättare för ungdomar att söka hjälp bör ungdomsmottagningen ligga på "neutral mark", dvs utanför skola, socialtjänst eller vårdcentral.

Ungdomsmottagningarna betyder mycket för framförallt flickorna, ca 90% av besöken görs av flickor. Men på många orter och i många kommuner finns det ännu inte någon ungdomsmottagning.

Vpk anser att ungdomsmottagningarnas verksamhet är mycket betydelsefull, framförallt för flickorna, och de bör byggas ut så att ungdomar överallt i landet skall få tillgång till en mottagning. Dessutom finns det ett stort utrymme för utveckling av mottagningarnas innehåll och metoder, t. ex. när det gäller att nå även pojkarna.

Det bör anslås 30 miljoner kronor ur allmänna arvsfonden till stimulansbidrag för utbyggnad och utveckling av ungdomsmottagningar.

Maktforskning

Det finns tecken på att attityderna gentemot makten, politiskt arbete och engagemang förändras bland ungdomar. En tendens är att misstron mot det som brukar kallas etablissemangen växer. Ofta är det mer en känsla, än en medveten övertygelse. "Det är några få som sitter i toppen och beslutar sådant som är bra för dem själva". Denna känsla skiljer inte på ekonomiska och politiska makthavare. Tvärtom ser man hur de samarbetar utan hänsyn till majoritetens uppfattningar.

Allra tydligast är denna misstro bland ungdomar, vilket också visar sig i ett lågt valdeltagande. Denna tendens spås på genom högerns spridning av politikerförakt och misstro. Detta är en fara för alla politiska rörelser som vill kunna påverka och förändra samhället. Om denna utveckling fortgår kommer den politiska demokratin att försvagas.

Redan i dag pågår flera utredningar om dessa frågor, vilket är bra. Resultaten av utredningarna kan visa på brister i vår demokrati, samt beskriva nya attityder som i sin tur påverkar hur demokratin utvecklas i vårt samhälle.

Resultaten av dessa utredningar får inte fastna hos myndigheter och politiska organisationer. Fler måste få ta del av detta viktiga material. Vi anser att det bör bidras pengar så att skolor och ungdomar, syo-konsulenter, fritidsledare m. fl. får möjlighet att ta del av resultaten. Detta skulle kunna leda till att vi får en genomgripande debatt om demokratiska problem i vårt samhälle.

Vpk föreslår att 500 000 kr. anslås för att information om resultaten av forskning kring makt och ungdomars förändrade attityder skall komma ungdomar och de som arbetar med ungdomar till del.

Unga tjejer

I vårt mansdominerade samhälle är kvinnor liksom unga tjejer hänvisade till en underordnad roll. Detta tar sig många olika uttryck. Det är därför viktigt att ha ett könsperspektiv även när det gäller ungdomars situation.

Om man ser på det kommunala stödet till olika fritidsverksamheter så verkar det som om det är viktigare att pojkar har en meningsfull fritid än att flickor har det. En undersökning, utförd i Halmstad av Kommunförbundet, visar med exempel, att det kommunala stödet till en 12-årig pojkes fritidsaktiviteter (i exemplet fotboll, ishockey och bad) var 1 150 kr. Själv fick han betala 30 kr. För en jämnårig flicka, vars fritidsaktiviteter var ridning, bowling och bad, betalade kommunen 280 kr. för lika många aktivitetstillfällen. I lon var själv tvungen att betala 930 kr.

Den stora skillnaden i subventionerna av pojkens och flickans fritidsverksamhet beror bl. a. på att kommunerna vanligen står för kostnader för drift och underhåll av t ex ishallar och simhallar medan t ex ridhusen finansieras av de ridande. Vi tycker att det är helt riktigt och mycket värdefullt att kommunerna ansvarar för olika fritids- och idrottsanläggningar. Men det finns ingen rim och reson i att en typisk flickidrott, som ridning, jämförelsevis är så dåligt subventionerad.

Det finns ca 500 ridskolor i landet. Den övervägande majoriteten av dem (71 %) drivs av ridklubbar, ideella stiftelser eller föreningar. 20 % av ridskolorna drivs privat och endast 0,3 %, dvs. 1 st, drivs av kommunen. Endast en synnerligen marginell andel av de ca 3 miljarder kronor som kommunerna utger i anläggningsstöd under ett år tillfaller ridanläggningarna.

Ridning är ingen lyx- eller överklassport. Ridningen ligger på en ohotad andraplats, efter fotbollen, med 800 000 aktivitetstimmar/sammankomster. Mer än 100 000 barn och ungdomar, de allra flesta flickor, är intresserade av hästar och ägnar sig åt ridning. Av Ridfrämjandets medlemmar är 70 % under 25 år och 33 % under 12 år.

Ridningen är en av de mycket få sporter som till allra största delen är fri från konkurrens och tävlingstänkande. Det stora flertalet barn och ungdomar som ägnar sig åt ridning gör det utan att tävla. Intresset för ridning är knappast kopplat till något tävlingsintresse.

Flickor tillbringar eftermiddagar, kvällar, veckoslut och skollov i stallet. Den mesta tiden går åt till att mocka, fodra, rykta, sopa, smörja, linda, städa osv. Ridningen brukar inskränka sig till en dyr lektionstimme i veckan. Ofta fungerar stallet som en fritidsgård för flickor. Men kommunalt anställda fritidsledare i stall hör till de verkliga rariteterna i den kommunala fritidsledarsamlingen.

Vi menar att kommunerna bör ta ett långt större ansvar för flickornas fritidsverksamhet än i dag. Flickorna ska inte behöva byta till en annan fritidsaktivitet eller idrott för att komma i ätnjutande av samhällets stöd. Frågan om ett ökat samhälleligt stöd och ansvar för ridhusen och ridningen är i första hand en kommunal uppgift.

För att uppmuntra kommunerna att satsa även på den starkt flickdominerade fritidsverksamhet som bedrivs i ridhusen föreslår vi ett speciellt stimulansbidrag. Vi föreslår att kommunerna ges möjlighet att ansöka om statsbidrag som täcker 50 % av de kostnader som kommunerna påtar sig för att stödja den breda ridverksamheten. Riksdagen bör för detta ändamål anslå 25 miljoner kronor för budgetåret 1990/91.

För att flickornas fritidsverksamhet i stallen och på ridskolorna skall kunna ske på ett bra och säkert sätt krävs att de som är anställda i stallen och på ridskolorna är kunniga och väl utbildade.

Riksdagen beslutade i november 1987 att bifalla jordbruksutskottets betänkande JoU 1987/88:7 som innebar att regeringen skulle genomföra en utvärdering av bl. a. utbildningen inom hästsektorn (Rskr 1987/88:21). Ännu, drygt två år efter riksdagens beslut, har regeringen inte redovisat något resultat.

Det är enligt vpks mening mycket viktigt att det utbildningsbehov som det stora intresset, från framförallt flickor, för ridverksamheten skapar kan tillgodoses på ett bra sätt. Regeringen bör skyndsamt utvärdera utbildningen inom hästsektorn och återkomma till riksdagen med en plan för hur det stora behovet av sådan utbildning skall kunna tillgodoses.

Flykting- och invandrarungdomar

Ungdomar med flykting- eller invandrarbakgrund utgör en stor del av ungdomarna i Sverige. De är ingen enhetlig grupp, det finns t. ex. stora skillnader i livsvillkor mellan olika grupper av flykting- och invandrarungdomar.

Men i många sammanhang möter dessa ungdomar speciella svårigheter eller diskriminering just p. g. a. sin utländska bakgrund. Det kan naturligtvis aldrig accepteras att flykting- och invandrarungdomar diskrimineras överhuvudtaget. Därför måste något göras för att förbättra flykting- och invandrarungdomars livsvillkor när det gäller t. ex. utbildning, arbete, kultur, bostäder och fritidsaktiviteter.

Under det senaste året har gymnasieintagningen vid Storstockholms intagningsnämnd uppmärksammats och kritiserats för diskriminering. Anled-

ningen var intagningsnämndens försök att vid lika jämförelsetal låta medelvärdet av betyg i vissa ämnen vara sista urvalsgrund före lottning.

Försöket omfattar de fyra teoretiska linjerna. För samtliga linjer ingick svenska och på E-linjen dessutom matematik och engelska, på N- och T-linjen matematik (särskild kurs viktades 1,5) och NO-ämnen, på S-linjen matematik och SO-ämnen och på H-linjen engelska (särskild kurs viktades 1,5) samt franska/tyska.

Ett sådant urval missgynnar framförallt de invandrarelever som har sitt hemspråk som tillval och svenska för invandrare (Sv2) istället för svenska. Vpk anser att invandrarelever inte skall missgynnas vid intagningen till gymnasiet på det sätt som det aktuella försöket faktiskt innebär.

Den statliga kommitté om ungdomars livsvillkor på 90-talet som har tillsatts skall bl. a. utreda om flykting- och invandrarungdomar missgynnas och föreslå åtgärder som kan motverka det. Eftersom kommittén i juli skall presentera sina förslag anser vpk att vi bör avvakta med våra förslag innan vi för riksdagen föreslår ytterligare åtgärder.

Värna förmågan att älska

Att vara heterosexuell är att ha förmågan att älska och attraheras av en människa av motsatt kön. Att vara homosexuell är att ha förmågan att älska och attraheras av en människa av sitt eget kön. Den ena förmågan applåderas, medan den andra förtrycks och osynliggörs.

I vårt samhälle råder ett heterosexuellt kärleksmonopol. Både samhället och de flesta människor förväntar sig, kanske utan att reflektera över det, att alla andra är heterosexuella. Homosexualitet osynliggörs. Vi får nästan aldrig se, höra eller läsa om homosexuell kärlek och om parförhållanden mellan två tjejer eller två killar.

Men osynliggörandet betyder inte att den homosexuella kärleken inte finns: 5–10 % av befolkningen beräknas vara homosexuell!

Många unga homosexuella tvingas växa upp helt utan positiva förebilder, eller som de ibland själva uttrycker det: "vi finns ju inte ens". Alldeles särskilt gäller detta lesbiska tjejer. I skolan förutsätts som regel att alla elever är heterosexuella. När det någon gång talas om homosexuella och homosexualitet i skolan förmedlas bilden av ett främmande fenomen som eleverna kan komma att stöta på hos andra människor, utanför skolan.

Vpk har i en andra motioner till årets riksmöte föreslagit åtgärder för att förbättra situationen för de homosexuella och motverka diskriminering.

Ungdomar och våld

"Undomsvåldet ökar och blir råare". Påståendet känns säkerligen igen. Under senare tid har larmrapport efter larmrapport förklarat att ungdomar slåss mer än tidigare. Effekten blir att äldre känner sig osäkra genemot den yngre generationen. Man vet inte om man vågar gå ut om kvällarna, många törs inte ta kontakt med ungdomar. Massmedias beskrivning av "ungdomen på gatan" sprider rädsla bland folk.

Men är bilden riktig, ökar ungdomsvåldet? Inte enligt statistiska centralbyrån. Enligt SCB:s undersökning "Ungdomar och brott" skriver man att

antalet ungdomar (15-17 år) som lagförts för misshandel inte har ökat sedan i början på 70-talet. SCB drar däremot slutsatsen att ungdomar är mer utsatta för brott och att vuxenväldet ökar. Man kan alltså dra slutsatsen att skrivierna kring ungdomar och våld är ett massmedialt fenomen, med enda syfte att sälja mer lösnummer.

Det kan också vara på sin plats att reflektera över vad man menar med begreppet "ungdomsvåld". Är ungdomsvåld något speciellt som ungdomar som gruppssysselsätter sig med. Eller är det vissa ungdomar, med sociala problem, som hamnar i situationer då man tar till våldshandlingar? Motsvarande våldshandlingar kan vi även se hos den vuxna generationen, men inte belastar man alla vuxna för detta. Bara denna attityd gentemot ungdomar visar på att inte problemen diskuteras utifrån ett riktigt perspektiv.

Även om det "ökande ungdomsväldet" är ett massmedialt fenomen, innebär detta inte att man ska sätta sig ner med armarna i kors. Det är klart att våldstendenserna i samhället är ett problem, även om de inte tenderar att öka.

Verkligheten på gatan möts med repressivt våld från polis och myndigheter. Väldet utåt blir då helt enkelt ett sätt att lösa problem.

Ungdomar och barn utsätts varje dag för ett systematiserat våld från samhällets olika institutioner. Detta tar sig inte uttryck i fysiska övergrepp men däremot mentala. Känslan av att man inte kan påverka sin egen omgivning, konkurrens och utslagning i skolan, känslan av att endast vara en bricka i spelet för de kommersiella krafterna kan ge upplevelser av främlingskap, utanförstående och maktlöshet. I vissa situationer kan detta hos vissa människor resultera i negativa handlingar som ibland riktas mot dem själva ibland utåt, mot andra människor.

Det räcker naturligtvis inte med att bara analysera problemets grundorsaker. Det måste komma fram konstruktiva förslag på hur problemen kan lösas.

För det första ska sägas att det inte finns någon generell lösning. Man måste finna flera vägar för att få bort våldstendenser i samhället. Riksdagen kan inte enbart via lagförslag få bort problemet, kampen måste föras på flera fronter.

Det finns belägg för att väldet hänger ihop med alkoholkonsumtionen. Det är alltså riktigt att dra slutsatsen att man kan minska väldet genom att minska benägenheten att nyttja alkohol. Vi tror inte att man gör detta på bästa sätt genom lagar och regler, utan genom skapandet av alternativ.

Det händer att argument för att minska väldet används också för andra ändamål. Ett exempel är förslaget om höjd åldersgräns för att dricka alkohol på restaurang. Detta är möjligen befogat av folkhälsoskäl eller andra skäl, men inte som åtgärd för att minska väldet. Det är nämligen inte de ungdomar som kommer in på restauranger och dansställen som deltar i det s. k. krogväldet. Det är i stället i kön utanför och i konflikt med dörrvakter som väldet uppstår.

Om man skall införa alkoholrestriktioner utifrån de kunskaper som finns om brott och brottsutvecklingen, då borde man införa alkoholrestriktioner för gruppen män över 30 år. Dessa restriktioner skulle helst gälla mellan fredag och söndag. Statistiken visar nämligen att det är män i den åldern som

dominerar i fråga om våldsbrotten och sexualbrotten och om syftet med en restriktion enbart är att minska våldet så borde det vara denna grupp som drabbades.

Det behövs stöd till drogfria miljöer för ungdomar. Inte bara i form av bidrag till tillfälliga arrangemang, utan ökade satsningar på ungdomars egna organisationer som bedriver drogfria verksamheter. Kommuner borde uppmuntra ungdomar att starta allaktivitetshus, ungdomshus och annan typ av verksamheter. Detta skulle inte bara skapa drogfria miljöer, utan också leda till alternativ till dagens genomkommerialiserade ungdomskultur. På samma sätt är det idag en oroande tendens att man ute i kommunerna drar ner på anslag till fritidsgårdar och motsvarande verksamheter. Menar man allvar med att förbättra ungdomars villkor måste nedskärningarna stoppas.

Det finns även andra sätt att utveckla fritidsverksamheter ute i kommunerna. Det bör anslås pengar för att starta kommunala teater-, dans- och bildskolor, motsvarande de kommunala musikskolorna. Detta skulle ge ungdomar fler möjligheter att få en vettig sysselsättning. Detta skulle även vara en viktig kultursatsning från samhällets sida.

Vpk har i en annan motion till årets riksmöte föreslagit kraftigt ökade resurser för projektet "Kultur i skolan" som skall användas till att bl.a. starta kommunala teater-, dans- och bildskolor.

Så fort diskussionen kring ungdomar och våld blossar upp kommer kraven på fler poliser. Det är med repression och kontroll som man ska lösa ungdomars problem. Vi anser att detta är fel. Man löser inte dessa problem genom att ha en polisstyrka som tillgriper batongen när "ungdomsgängen driver på gatan". Detta är ett felaktigt sätt att angripa våldsproblemen. De ungdomar som drabbas av detta förlorar bara ytterligare förtroende för samhällets myndigheter och instanser. Samhällets institutioner blir ett hot istället för en hjälp.

Polisen har dock en viktig roll i detta sammanhang. Vi anser att det behövs en utbyggnad av systemet med kvarterspoliser. Detta skulle kunna leda till att polisen på sikt får den roll som vi anser att den borde ha, en hjälpande hand, inte bara bara en kontrollerande apparat. Detta skulle kunna hjälpa till att ge ungdomar en vettig bild av polis och myndigheter. Polisen skulle bli en person som man kände och respekterade, en person som finns med i vardagslivet. Både vålds- och drogproblem skulle kunna angripas på ett tidigare stadium, och få förebyggande effekter.

Bostäder

Att vara bostadslös är att sakna den trygghet som det innebär att ha en egen dörr att stänga om sig, en egen vrå där man kan vara hemma. Att vara bostadslös är att tvingas flytta runt till olika tillfälliga bostäder med alla tillhörigheter nedpackade i plastkassar och lådor. Att vara ung och bostadslös är att dela vardag med ungefär 100 000 ungdomar i Sverige. I så gott som alla landets kommuner råder nu bostadsbrist.

Bostadsbristen och den sjuka bostadsmarknaden är ett av de allra viktigaste problemen att ta itu med för att förbättra ungdomars villkor. Bakom varje anonymt könummer hos bostadsförmedlingarna döljer sig en människas besvärliga livssituation.

De flesta ungdomar möter bostadsbristens kalla och avvisande hand i samband med att man försöker att flytta hemifrån i slutet av tonåren. Många får sedan leva med denna otrygga vardag tills man passerat 25-årsstreckets, en del ännu längre. På bostadsmarknaden är det fortfarande kontanter och kontakter som gäller. Bostadsfrågan är därför i allra högsta grad en ungdomsfråga.

Men ungdomen är ingen enhetlig grupp. Vissa ungdomar kommer från välbärgade hem och behöver aldrig oroa sig över var de skall sova nästa natt, nästa vecka, nästa månad. Den stora gruppen ungdomar saknar däremot de pengar och kontakter som fortfarande ofta behövs för att kunna skaffa sig en egen bostad. De är hänvisade till en tröstlös lång väntan i bostadsförmedlingens köer.

Vpk är negativt till s.k. ungdomsbostäder. Med ungdomsbostäder brukar man oftast mena bostäder med lägre standard och med ett tidsbegränsat kontrakt som ungdomar under 25 år hänvisas till. Men ungdomar mellan 18 och 25 år ingen speciell sorts varelser. De har inte mindre behov av en bra bostad eller trygghet i boendet och de har inte alla likartade behov. Många är föräldrar med ett eller flera barn. Andra har vänner som behöver hiss för att kunna besöka dem, en del har allergiska besvär osv.

Vpk vänder sig emot varje försök att inordna alla ungdomar i någon enhetlig standard som passar i speciella ungdomsbostäder. Vi kan inte acceptera att myndiga ungdomar skall hänvisas till att bo under sämre villkor bara för att de är unga.

Det är orimligt att ställa olika bostadslösa grupper mot varandra på bostadsmarknaden. Ungdomar arbetar och betalar skatt precis som andra medborgare, de har skilda behov och olika krav på sitt boende precis som andra medborgare. Det finns ingen anledning att acceptera att ungdomar skall hänvisas till att bo i dåliga provisorier på grund av sin ålder. Bostäder av olika storlek och med olika standardnivåer skall inte fördelas efter ålder utan utifrån skilda krav på boendet.

De flesta ungdomar är, tillsammans med många andra, hänvisade till bostadsförmedlingarnas köer – på de orter där det överhuvudtaget finns en bostadsförmedling. För att komma tillrätta med den stora bostadsbristen måste det byggas fler bostäder, framförallt hyresrätter. De bostäder som redan finns måste göras tillgängliga för dem som väntar i bostadsköerna. Vpk har i andra motioner bl. a. föreslagit:

- Alla lägenheter skall förmedlas via bostadsförmedlingen, det skall inte behövas kontakter eller pengar under bordet för att få en bostad.
- Bostadsförmedlingarna skall förmedla även andrahandskontrakt, rivningskontrakt mm. De som får en sådan tillfällig bostad skall få behålla sin plats i bostadskön.
- Stopp för omvandling av hyresrätter till bostadsrätter, bostadsrätterna är nu på många håll så dyra att inga med normala inkomster kan bo där.
- Principförbud mot övernattningslägenheter, bostäder skall användas som bostäder och inte som billiga hotellrum åt företagen.
- Höljning av bostadsbidragen redan från och med år 1990.
- Alla skall kunna ansöka om bostadsbidrag, även barnlösa hushåll och oberoende av ålder.

Många ungdomar, men också vuxenstuderande, har i dag stora problem med att finansiera sina studier.

För ungdomar i gymnasieskolan som är under 20 år utgår ett studiebidrag som fr. o. m. i år är 560 kr./mån. Den låga nivån gör att många tvingas att arbeta parallellt med sina gymnasiestudier. Vpk anser att det är bra att varva arbete och utbildning också i ungdomen, men det är oacceptabelt att många tvingas att arbeta både kvällar och helger parallellt med sina studier. Att läsa på gymnasiet är ett heltidsarbete och omfattande extraarbete leder till sämre resultat i skolan. Studiebidraget bör ha en sådan nivå att ungdomar inte av ekonomiska skäl tvingas till extraarbete under terminerna.

För de gymnasie- och folkhögskoleelever som är myndiga men ännu inte fyllt 20 år råder en speciell situation. Vpk anser att myndiga ungdomar skall ha möjlighet att flytta hemifrån och ha en egen ekonomi utan att vara beroende av sina föräldrar. Med nuvarande regler blir ungdomar som fyllt 18 men inte 20 år "omyndigförklarade" om de läser i gymnasieskolan eller på folkhögskola. Det särskilda vuxenstudiestödet kan inte tillämpas för dessa ungdomar eftersom de som regel inte har arbetat någon längre tid. Dessa ungdomars studiefinansieringsproblem måste lösas utan att de tvingas skuldsätta sig för att få gymnasiekompetens.

Även nivån och reglerna för inackorderingstillägg och extra tillägg behöver ses över för att på ett bättre sätt än idag göra studier på gymnasienivå tillgänglig för alla ungdomar.

Antalet 16-åringar i landet kommer att minska under ganska många år framåt. När vi nu har en mycket god arbetsmarknad i stora delar av Sverige så innebär detta att "konkurrensen" om ungdomarna kommer att öka. Då är det särskilt viktigt att gymnasiestudierna kombineras med rimliga ekonomiska förhållanden för att förhindra att ungdomar värvas av de stora företagen till smala interna utbildningar, styrda av företagen, med betydligt bättre ekonomisk ersättning.

Det finns således flera skäl till att reformera studiefinansieringssystemet för gymnasie- och folkhögskoleelever. Det är naturligt att förbättra de ekonomiska villkoren för dessa elever i samband med att gymnasieskolan reformeras och omorganiseras. Regeringen aviserar i årets budgetproposition en proposition om den framtida gymnasieskolan som skall komma under budgetåret 1990/91. Vpk föreslår att en utredning snarast tillsätts med uppgift att utreda hur folkhögskole- och gymnasieelevers ekonomiska villkor kan förbättras i enlighet med vad som ovan anförts.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stärkandet av ungdomars identitet för en ökad handlingsberedskap avseende HIV/aids,
2. att riksdagen till socialdepartementets anslag, A 5 Insatser mot aids, för budgetåret 1990/91 anslår 13 milj. kr. utöver regeringens förslag till fördjupad information riktad till ungdomar om HIV/aids,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kostnadsfria preventivmedel och preventivmedelsrådgivning.

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett specialdestinerat statsbidrag för att trygga utbyggnaden av preventivmedelsrådgivningen.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ungdomsmottagningarnas betydelse och nödvändiga utbyggnad.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att 30 milj. kr. bör anslås från allmänna arvsfonden för att stimulera utbyggnaden och utvecklingen av ungdomsmottagningar.

[att riksdagen till civildepartementets anslag, H 1 Statens ungdomsråd, för budgetåret 1990/91 anslår 500 000 kr. utöver regeringens förslag för information kring maktforskningens resultat riktad till ungdomar och dem som arbetar med ungdomar,¹

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av stöd till flickors fritidsverksamhet,¹

[att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 25 milj. kr. till ett stimulationsbidrag för att uppmuntra kommunerna att stödja ridverksamheten för barn och ungdom,¹

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildningen inom hästsektorn,²

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en utredning snarast bör tillsättas för att utreda hur folkhögskole- och gymnasiestuderandes ekonomiska villkor kan förbättras.³

Stockholm den 25 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Elisabeth Persson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

¹ 1989/90:Kr419

² 1989/90:Jo877

³ 1989/90:Sf548